

UDK 27-31:[347.161:27-185.3]

27-185.36

27-242: [347.161:27-185.3]

<https://doi.org/10.53745/bs.91.3.4>

Primljeno: 8. 2. 2021.

Prihvaćeno: 15. 11. 2021.

Prethodno priopćenje

VIŠE OD OZDRAVLJENJA NOVOZAVJETNA PROMJENA PARADIGME UZROČNO- -POSLJEDIČNOG ODNOSA GRIJEHA I BOLESTI

Stipo KLJAJIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb

stipokljajic@yahoo.com

Sažetak

Budući da je prvotna nakana ovog rada pokušaj rasvjetljavanja uzročno-posljedičnog odnosa grijeha i bolesti u Bibliji, nakon uvodnih misli panoramski se izlaže starozavjetno uzročno-posljedično poimanje grijeha i bolesti, pri čemu se posebna pozornost posvećuje onim mjestima i primjerima koji, nasuprot dominantnoj uzročno-posljedičnoj paradigmi, korigiraju takvo poimanje, dovodeći ga u pojedinim slučajevima sasvim u pitanje. U drugom poglavlju, koje predstavlja centralni dio rada, autor se posvećuje novozavjetnom, odnosno Isusovu poimanju odnosa grijeha i bolesti. Nastoji, dakle, prikazati koga, kako i zašto Isus ozdravlja, ponekad pritom opraštajući grijeh, te nasdasve u čemu bi se sastojao smisao Isusovih ozdravljenja, koja su u mnogim slučajevima zapravo iscjeljenja, odnosno kudikamo više od ozdravljenja. Potom se još detaljnije predstavlja Isusov stav o neispravnosti uzročno-posljedičnog odnosa grijeha i bolesti preko primjera ozdravljenja slijepca od rođenja (usp. Iv 9) te se, na koncu, ukratko opisuju ozdravljenja u drugim novozavjetnim spisima. U Zaključku se sumiraju temeljne postavke rada i nastoje dati smjernice za daljnje tematiziranje ove, prema autoru, aktualne i važne biblijske, odnosno teološke teme.

Cljučne riječi: bolest, grijeh, Božja kazna, ozdravljenje, iscjeljenje.

Uvod

»Teško je pisati ove godine – je li Gospodnje? – neku riječ za svetkovinu Božića. Što god se pokuša, smjesta se osjeti kao prazno, preslabo, promašeno. Kako naći riječi za ovo čemu će trebati godine da se kako-tako, ako uopće, prihvati,

rasporedi, smiri, stane u prostore svijesti, golemo, oporo, oštro kao krhotine stakla i čelika.« – ovako je pred ratni vihor, pred sam Božić 1991., pisao teolog i filozof Vjekoslav Bajsić.¹

Premda ne u Bajsićevoj mjeri, mnogi su se pitali slično njemu, prošle i početkom ove godine, kada nas je zadesila pandemija, nova i gotovo posve nepoznata bolest uzrokovana koronavirusom. Nesvakidašnja i umnogome sasvim nova, po nemalom broju parametara čudna situacija izazvala je, i trajno izaziva, različite pokušaje odgovora. U tom »bunjištu riječi«, u kojima neke riječi, kako reče Mak Dizdar, »zauzimaju prostor i više ništa«, svoje mjesto našli su i vjerski, odnosno teološki glasovi. Neki su od njih, svjesni tajnovitosti svake bolesti, nikada do kraja protumačive Božje volje i nadasve čovjekove malenosti pred takvim i sličnim stvarnostima, nastojali razborito, ljudski i vjerski zauzeto i odgovorno otisnuti se u avanturu traganja za smislom i nudili, ne svisoka i ne docirajući, moguće odgovore.

Pored takvih bilo je, i ima, glasova i iz kršćanskog, odnosno crkvenog miljea koji i pandemiju i nedavni potres na našim prostorima pripisuju isključivo Božjoj kazni za ljudske grijeha. Za takva stajališta utemeljenje se, smatraju oni, nalazi u Bibliji, osobito u Starom zavjetu – plastično potvrđujući poslovično uvjerenje da je Biblija poput čovjeka i da nema toga što Biblija neće priznati, samo ako je se dovoljno *pritisne*.²

Osnovna nakana ovoga rada, stoga, jest pokušaj rasvjetljavanja uzročno-posljedičnog odnosa grijeha i bolesti u Bibliji, pokušaj govora o odnosu dviju tajni koje čovjeka nadilaze: i grijeh i bolest su tajne postojanja, a njihov međuodnos još je veća tajna. Ne pretendirajući na sveobuhvatnost, još manje na posljednju riječ, u radu se nastoji prvo panoramski predstaviti starozavjetnu paradigmu uzročno-posljedičnog odnosa grijeha i bolesti – osobito ispitati njezinu utemeljenost – i potom se detaljnije posvetiti novozavjetnom, odnosno Isusovu shvaćanju bolesti i grijeha, osobito njihova međuodnosa. Nakana drugog dijela rada jest, dakle, pokušaj približavanja Isusova poimanja grijeha i bolesti, odnosno njegova promjena starozavjetne paradigme o bolestima uzrokovanim čovjekovom grešnošću.

¹ Vjekoslav BAJSIĆ, *Obrnuto vrijeme*, Zagreb, 1994., 151.

² U Andrićevoj ostavštini nalazi se i sljedeća bilješka: »Kad naiđu teška mutna vremena i učestaju sukobi i uzbune među ljudima, otvori se odjednom Biblija na njenim najtamnijim stranicama i naš užas ili naše nerazumevanje nađu drevne i poznate reči kao jedini izraz«, Michael MARTENS, *U požaru svjetova. Ivo Andrić: Jedan evropski život*, Sarajevo, 2019., 170-171.

1. Starozavjetni uzročno-posljedični odnos grijeha i bolesti

Budući da se starozavjetno poimanje zdravlja i bolesti ne odnosi samo na fizičko/tjelesno stanje bića nego i na njegove mentalne, emocionalne i duhovne karakteristike, uzroci bolesti nisu jednoznačno fizički, odnosno psihički, nego se uzroci višestruko isprepliću.³ Usto starozavjetna terminološka nepreciznost, promjenjivost bolesti i njihova nazivlja, česta simbolička značenja i nadasve starozavjetne svjetonazorske, antropološke i vjerske predodžbe, umnogom otežavaju precizno detektiranje bolesti i njihovih uzroka.⁴

Unatoč tome, prevladavajuća starozavjetna slika o bolestima, zdravlju i s njima povezanim liječenjem jest da su sve te stvarnosti usko vezane uz Boga: on je gospodar svega i od njega sve dolazi; on daje i zdravlje i bolest, on iscjeljuje, odnosno on dopušta da netko bude bolestan.⁵ U Starom zavjetu nisu rijetka gledišta da je bolest znak Božjeg prokletstva, a zdravlje Božja nagrada, odnosno blagoslov. No, premda je Bog u pozadini svega, ipak se bolest, uz svu njezinu tajnovitost, dominantno veže uz dva izvora: uz grijeh, osobni ili kolektivni, i uz đavla, odnosno zle duhove.

1.1. Bolest kao posljedica grijeha

Sve od Boga stvoreno (a on je prema biblijskim slikama o stvaranju Stvoritelj svega) jest dobro, odnosno *veoma dobro* (usp. Post 1). Sklad između Stvoritelja i stvorenja te između stvorenja međusobno biva, međutim, narušen čovjekovim grijehom kojem u pozadini stoji napasnik, zloduh. Bolest i s njom povezana smrt ulaze u stvoreni svijet kao posljedice grijeha jer prije čovjekovog pada među stvorenjima nisu postojale ni bolest ni smrt, nego je sve – prema biblijskim piscima – stvoreno da bude, i da bude dobro. Bolest, bila ona slabost po-

³ Usp. Gerhard F. HASEL, Health and Healing in the Old Testament, u: *Andrews University Seminary Studies*, 21 (1983.) 3, 191. Detaljnije o biblijskom jedinstvu čovjekove duše i tijela vidi u: Erwin DIRSCHERL, *Grundriss Theologischer Anthropologie. Die Entschiedenheit des Menschen angesichts des Anderen*, Regensburg, 2006., 92-103; Ladislav NEMET, *Teološka antropologija*, Zagreb, 2003., 118-124.

⁴ Darko TOMAŠEVIĆ, *Život, ljudi i običaji u Bibliji*, Sarajevo – Zagreb, 2019., 81: »Uspoređujući medicinski napredak Izraelaca i okolnih naroda, mora se reći da je medicina u Izraelu bila na nižoj razini nego li kod okolnih naroda. Liječnička praksa u Egiptu i Mezopotamiji bila je puno razvijenija negoli kod Izraelaca. 'Liječničku praksu' su kod Izraelaca više obavljali svećenici i proroci koji su 'obrede liječenja' i ozdravljenja više povezivali s Božjom moći negoli s ljudskom praksom.« Također usp. Anđelo MALY, Biblijska antropologija zdravlja i bolesti, u: *Bogoslovska smotra*, 90 (2020.) 2, 347-348.

⁵ Samo u Petoknjižju Bog je u Lev 26,14-16; Br 12,9-15; Pnz 28,20-22.27.29.35.59-61 predstavljen kao onaj od kojeg dolaze bolesti, dok je u Izl 15,9 i Pnz 7,15 prikazan kao jedini izvor ozdravljenja, odnosno zdravlja.

vezana sa starenjem (usp. Post 27,1; 1 Sam 3,2; 4,15) ili s nesretnim slučajem (usp. 2 Sam 4,4; 2 Kr 1,2; 4,18-20) bitno je povezana sa smrću, sa zlom koje je zbog grijeha narušilo primordijalni sklad i čovjeka kao veoma dobro Božje stvorenje učinilo kontingentnim bićem.

Uz taj praiskonski grijeh i osobni, odnosno kolektivni grijesi mogu za posljedicu imati bolest. Kao primjer, *pars pro toto*, neka posluže Joram i Uzija iz Druge knjige Ljetopisa koje Bog, zbog strašnih osobnih grijeha, kažnjava neizlječivom crijevnom bolešću, odnosno gubom (usp. 2 Ljet 21,18-19; 26,16-23); zatim Davidov grijeh popisa stanovništva zbog kojeg Bog na narod šalje kugu (usp. 2 Sam 24); ili izričita Božja prijetnja da će Izraelce, ukoliko ga ne poslušaju i u djelo ne provedu njegove zapovijedi, »podvrgnuti strepnji, iznemoglosti i groznici što oči troše a život gase« (Lev 26,16). Upravo s grijehom neobdržavanja Božjih zapovijedi, odnosno nevjernosti Savezu, povezane su Božje kazne, ostvarene ili najavljene, u obliku bolesti, o čemu, između ostalih, govori Pnz 28,58-61: »Ako ne budeš držao i vršio riječi ovoga Zakona što su napisane u ovoj knjizi, ne poštujuci ovo slavno i strašno Ime – Jahvu, Boga svoga – Jahve će tebe i tvoje potomstvo teško ošiniti velikim i dugotrajnim bičevima, pogubnim i dugim bolestima. Puštit će na te sva zla egipatska kojih si se plašio, i ona će se prilijepiti za te. A i svaku drugu bolest i bič, koji nije naveden u knjizi ovoga Zakona, Jahve će na te puštati dok te ne uništi.«⁶ Bolesti nastale kao posljedice neobdržavanja Zakona, odnosno Saveza, s druge strane, mogu se izliječiti obraćenjem Bogu, odnosno priznanjem grijeha i vraćanjem izvršavanju Božjih zapovijedi (usp. Izl 15,26; Lev 26,14-16). Brojni su primjeri gdje su pojedinci ili narod ozdravili od svojih bolesti kada su se, u vjeri i molitvi, vratili na put hoda s Bogom.⁷

No, premda je prema starozavjetnom poimanju uzročno-posljedična veza između grijeha – praiskonskog, osobnog i kolektivnog – i bolesti očita, ona nikada nije automatska, odnosno neminovna. O tome nedvojbeno govori činjenica da je samo dio grijeha (i to veoma mali dio) biblijskih likova ili naroda kao takvoga za posljedicu imao kaznu u obliku bolesti. Zbog bezgraničnog Božjeg milosrđa, više je nego očita neproporcionalnost između grijeha i kazni, osobito bolesti kao Božjih kazni. Grijeh, dakle, može, ali i ne mora za posledicu imati bolest, što zorno, među brojnim drugim, pokazuje grijeh Mirjame

⁶ Još su strašnija netom prije opisana Božja prokletstva u obliku bolesti kojima Bog prijeti svojem narodu ukoliko ne budu držali i izvršavali sve njegove zapovijedi; udarit će ih kugom, sušicom, groznicom, egipatskim prištevima, krastama, svrabom, bjesnilom, sljepoćom, ludilom ... (usp. Pnz 28,21-35).

⁷ *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., §1502: »Izrael iskustveno doživljava da je bolest tajnovito povezana uz grijeh i zlo, a da vjernost Bogu, u skladu sa zakonom, vraća život: 'Ja sam Gospodin koji dajem zdravlje' (Izl 15,26).« (dalje: *KKC*).

i Arona: oboje su se, sudjelujući zajedno u istom grijehu, ogriješili o Boga, no Bog gubom kažnjava samo Mirjamu, dok je Aron, ne bez razloga nazvan *prijetvorni Aron*, prošao nekažnjeno (usp. Br 12).

Još su zorniji primjeri neporočnog kralja Ezekije, dobroga Tobita, pravednoga Joba ili Izaijina Sluge Jahvina koji su pogođeni bolestima, premda su se, svi odreda, odlikovali visoko moralnim životom: Ezekija je jedan od najpravednijih judejskih kraljeva uopće, a teško je obolio (usp. 2 Kr 20). Tobit se, prema biblijskom piscu, nije ogriješio o Božje zapovijedi, ali je oslijepio (usp. Tob 3,17). Joba, paradigmatičnog lika pravedne i bogobojazne osobe («čovjek neporočan i pravedan: bojao se Boga i klonio zla», Job 1,1), zadesila je čitavo mnoštvo nesreća i još k tome bolest, dok je Izaijin Sluga Jahvin, bez ikakve osobne krivnje, pogođen raznim bolestima, tj. nesrećama (usp. Iz 53). Upravo u Jobovu slučaju nije nimalo nevažna Božja presuda između Jobovih prijatelja (Elifaza iz Temana, Bildada iz Šuaha i Sofara iz Naama), koji, sukladno onodobnom poimanju uzroka nesreća i bolesti, Jobu jasno ukazuju da su njegove muke i bolest Božja kazna za njegove grijeha, i Joba koji se tomu izričito protivi, navodeći svoju nevinost, odnosno pravednost: Bog daje za pravo Jobu, a Elifazu iz Temana i njegovoj dvojici drugova zapovijeda da za sebe prinesu sedam junaca i sedam ovnova jer su se ogriješili o njega (usp. Job 42,7-8).⁸ Međutim, ni Knjiga o Jobu, simboličkom, a ne povijesnom liku, ne rješava misterioznost bolesti i zla kao takvoga, nego jasno ukazuje na, i starozavjetnom poimanju blisku, spoznaju da su svi ljudi, i pravedni i nepravedni, pogođeni bolešću i smrću i da «često puta pravednici bivaju pogođeni trpljenjem, bolešću ili preranom smrću, svojom smrću ili smrću druge osobe, dok u isto vrijeme grješnici uživaju u blagostanju, zdravlju, veselju i životnim uspjesima»⁹.

1.2. *Đavao kao uzročnik bolesti*

Drevni je Istok u rasrđenim bogovima ili zlim duhovima vidio glavne uzročnike bolesti te je bilo potrebno molitvama i žrtvama udobrovoljiti, odnosno

⁸ Za razliku od Jobovih prijatelja, njegova mu se žena čudi zbog neporočnosti, nakon svega, i savjetuje mu da prokune Boga i umre, što Job kategorički odbacuje, objašnjavajući da od Boga treba primiti i zlo, kao što se prima i dobro (usp. Job 2,9-10). Te dvije kontrastne reakcije predstavljaju dva moguća »vjernička« odgovora na nesreće i bolesti: jedni strpljivo podnose, vape Bogu i mnogo mole, drugi Boga kunu, ne mire se s nesrećom pa i s kletvom i psovkom odlaze u grob.

⁹ Adalbert REBIĆ, *Bolest i zdravlje u Bibliji*, u: Marina JURČIĆ – Mijo NIKIĆ – Herman VUKUŠIĆ (ur.), *Vjera i zdravlje. Zbornik radova s interdisciplinarnog, multikonfesionalnog i internacionalnog simpozija održanog 2. ožujka 2005. godine na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu (I. dio); Razni tekstovi na temu »Vjera i zdravlje« (II. dio)*, Zagreb, 2005., 230.

umilostiviti bogove ili magijom istjerivati zloduhe da bi se povratilo zdravlje. Za razliku od takvog poimanja Stari zavjet na magiju kao sredstvo egzorcizma gleda krajnje negativno (usp. Post 41,1-8; Izl 7-9; Lev 19,26-28; Br 22) te Boga vidi kao jedinoga gospodara svega, čak i onda kada đavao bolešću kuša čovjeka. Upravo je takav slučaj u spomenutoj Knjizi o Jobu: Satan, za kojeg se kaže da je uvijek samo »Božji sluga«, s izričitim Božjim dopuštenjem, na Joba strovaljuje mnogobrojne nesreće među kojima i tešku bolest koja podsjeća na gubu. Uzročnik Jobove bolesti, pored svih drugih nevolja, nisu, dakle, ni Jobovi grijesi ni Bog, nego upravo Satan, đavao: bolest je predstavljena kao tajanstvena i nikada sasvim protumačiva stvarnost, pripuštena od Boga, kojom se zloduh služi da kuša čovjeka, no bolest je istodobno čovjeku i prilika za katarzu, za posebno iskustvo Božje blizine i nagrade za vjernost.

Nadalje, u pozadini svakoga grijeha, kao njegov začetnik, nalazi se đavao: grijeha koji onda za posljedicu može imati bolest kao Božju kaznu. Jedan od takvih primjera jest Davidovo popisivanje stanovništva opisano u Drugoj knjizi Ljetopisa.¹⁰ Satan potiče Davida da izbroji Izraelce, što ovaj i čini, i nakon toga mu Bog, preko proroka Gada, kao kaznu nudi da izabere jednu od tri nesreće, a on bira kugu od koje pomrije sedamdeset tisuća Izraelaca (usp. 2 Ljet 21).¹¹

Na koncu se može ustvrditi da izraelski narod, premda i sam prilično teurgičan (sklon čaranju), u prvom redu uz Boga veže bolest i zdravlje, odnosno liječenje. Bog usmrćuje i oživljava (usp. 1 Sam 2,6-7), udara i iscjeljuje (usp. Pnz 32,39), ranjava, ali i ranu povija i zacjeljuje (usp. Job 5,18). Bolest, kao i svako drugo zlo, otajstvena je datost, no ona najčešće svoj uzrok ima u grijehu, pojedinačnom ili kolektivnom, u pozadini kojeg se opet nalazi uzročnik grijeha, tj. đavao, ili u đavlu kao takvom, koji se, kao u Jobovu slučaju, služi bolešću da bi kušao čovjeka. Bolest je bitno povezana sa smrću koja je, prema biblijskom poimanju, s grijehom ušla u svijet, no ona je istodobno i prilika za osobnu ili kolektivnu katarzu, za povratak narušenog stanja. Stoga se na svako ozdravljenje, koje opet dolazi samo od Boga, gleda kao na spasiteljsku milost, odnosno na djelomičan povratak prvotnog sklada kao istinskog Stvoriteljeva

¹⁰ Pisac Druge knjige Ljetopisa pripisuje sotoni ono što 2 Sam 24, u opisu istoga događaja, pripisuje Bogu, odnosno srdžbi Jahvinoj. Vjerski osjećaj staroga Izraela sve pripisuje Bogu kao prvom uzroku, dok razvijenija teologija zamjenjuje Boga sa Satanom, odnosno sotonom.

¹¹ To nije usamljeni slučaj da zbog grijeha jednoga ispaštaju mnogi, osobito zbog grijeha kraljeva, kao najodgovornijih u narodu. S druge strane, odgovornost je i na samom narodu jer je narod, suprotno Božjem naumu, htio da kraljevi vladaju nad njim i jer je narod, kao korporativna osobnost, sam odgovoran koga bira.

nauma. Dominantna starozavjetna paradigma jest uzročno-posljedični odnos između grijeha i bolesti, no navedeni primjeri, osobito oni Ezekije, Tobita, Joba i Izaijina Sluge Jahvina, jasno ukazuju da nije riječ ni o kakvom automatizmu, odnosno da bolest može, ali i ne mora biti posljedica grijeha. Isus će, kao što će se uskoro vidjeti, ustrajavati na odbacivanju takve vrste biološko-moralnog, medicinsko-teološkog automatizma.

2. Isus iscjelitelj, a ne samo ozdravitelj

Među starozavjetnim mesijanskim nadama nalazi se i ona da će budući Mesija liječiti bolesne. Mesijanski nalog u Iz 61,1-2 uključuje i iscjeljivanje slomljenih srca, pored propovijedanja radosne vijesti, naviještanja slobode zarobljenima, oslobođenja sužnjima, naviještanja godine Jahvine milosti itd.¹² Jahvin Sluga, kojeg također naviješta Izaija, je »naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo« (Iz 53,4). Kao ostvarenje tih mesijanskih nada Evanđelje po Mateju (kao i Novi zavjet u cjelini) često opisuje djelovanje Isusa Krista¹³, utjelovljenog Sina Božjeg, koji je obilazio »svom Galilejom naučavajući po njihovim sinagogama, propovijedajući evanđelje o Kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć u narodu« (Mt 4,23),¹⁴ odnosno koji je u Kafarnaumu, središtu svojega galilejskog djelovanja, »izagnao duhove riječju i sve bolesnike ozdravio« i to da bi se, kako Matej izričito navodi, »ispunilo što je rečeno po Izaiji proroku: *On slabosti naše uze i boli ponese*« (Mt 8,16). Sažeto kazano, čudesno Isusovo ozdraviteljsko djelovanje jest u određenom smislu anticipacija savršenstva u koje će se čovječanstvo najzad vratiti u Božjem kraljevstvu: povratak onoga prvotnog sklada između Stvoritelja i stvorenja, među stvorenjima i u samim stvorenjima.¹⁵

¹² Za razliku od drugih sinoptika, Lukin Isus svoje javno djelovanje započinje čitanjem i tumačenjem upravo toga Izaijina teksta, čime želi pokazati da je Sluga Jahvin, odnosno on, došao da ozdravi, odnosno iscijeli čovjeka. Usp. Daniel CHRUPČALA, *Everyone Will See the Salvation of God. Studies in Lukan Theology*, Milano, 2015., 90-95.

¹³ O Isusu kao Mesiji-liječniku osobito su govorili crkveni oci, među kojima opet posebno istočni/grčki: počevši od Ignacija Antiohijskog za kojeg je Isus na istoj razini s Bogom-liječnikom, preko Klementa Aleksandrijskog koji Isusa smatra liječnikom duše i tijela, ljudske prirode jer je on Riječ Očeva, njegova Mudrost i dobri Pedagog, do Ćirila Jeruzalemskog, koji, povezujući po zvučnosti grčke izraze Ἰησοῦς i ἰάομαι, u Isusu vidi liječnika duša i tijela te iscjelitelja duha. Među zapadnim/latinskim crkvenim ocima o Isusu-liječniku često je teologizirao Augustin, ističući neke njegove atribute poput *Omnipotens medicus*.

¹⁴ Gotovo identičan opis Isusova djelovanja nalazi se i u Mt 9,35: »I obilazio je Isus sve gradove i sela učeći po njihovim sinagogama, propovijedajući Evanđelje o Kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć.«

¹⁵ Usp. Slavica DODIG, *Biblijska medicina. O zdravlju, bolesti i smrti u Bibliji*, Zagreb, 2016., 107.

Budući da je predaja o Isusovim djelima, osobito čudesnim ozdravljenjima, osporavana kudikamo više negoli predaja o njegovim riječima, potrebno je detaljnije vidjeti koga i kako je to Isus ozdravljao, zašto uopće ozdravlja i nadasve u čemu se sastoji njegovo ozdravljanje, odnosno iscjeljivanje.

2.1. Koga i kako Isus ozdravlja?

Prije svega valja jasno reći da izvješća o Isusovim čudesnim ozdravljenjima nisu nikakva »izravna reportaža, nisu znanstveno provjerena dokumentacija, nikakvi historijski, medicinski ili psihološki zapisnici«¹⁶, niti ona predstavljaju središnju točku njegovog djelovanja¹⁷ te ih stoga uvijek treba promatrati u cjelini Isusova spasiteljskog djelovanja: u okviru naviještanja radosne vijesti, naviještanja i ostvarivanja Božjeg kraljevstva, i u konačnici u svjetlu Isusove spasonosne muke i smrti, odnosno iz perspektive uskrsnuća.

Od početka do kraja svojeg javnog djelovanja Isus je nailazio na bolesnike, odnosno na svojem životnom putu susreo je velik broj oboljelih koje je, snagom koja mu je dana odozgor, ozdravljao: uzetost, usahlost, krvarenje, groznica, sljepoća, gluhonijemost, padavica, guba, čitav niz duševnih bolesti koje su se pripisivale opsjednućima, samo su neke od bolesti s kojima se Isus susretao kao s ozbiljnim otegotnim životnim datostima.¹⁸ Za razliku od većine židovsko-grčkih iscjelitelja, Isus ne ozdravlja u tajnosti, ne izgovara nikakve magične formule niti pravi neke čarobno-ljekovite napitke, ne zaziva niti zaklinje božanstva, ne koristi se čak ni egzorcističkim tehnikama¹⁹, ne pravi od ozdravljenja – što je osobito važno – nikakve spektakle niti njima sebi pribavlja sljedbenike, nego bolesnike susreće, nad njima se sažalijeva (usp. Mt 20,34) i

¹⁶ Hans KÜNG, *Biti kršćanin*, Zagreb – Sarajevo, 2002., 306.

¹⁷ Evanđelisti ne govore izolirano o Isusovim čudesnim ozdravljenjima niti im je nakana opisati djelovanje čudotvornog iscjelitelja Isusa, nego »iz obzora svoje vjere govore o Isusu, koji je doduše liječio bolesne, ali je sam išao dobrovoljno u smrt na križu, išao je putem koji je vodio do uskrsnuća«, Adalbert REBIĆ, *Bolest i zdravlje u Bibliji*, 235.

¹⁸ Premda se opisi nekih Isusovih ozdravljenja ponavljaju, četiri evanđelja govore o četrdesetak pojedinačnih izlječenja, uz mnogobrojne opće opise o istjerivanju zloduha i liječenju bolesti. Najbrojnija ozdravljenja su kod Luke, njih šesnaest (usp. Lk 4,31-37; 38-39; 5,12-16; 17-26; 6,6-11; 7,1-10; 11-17; 8,26-39; 40-56; 9,37-43; 11,14; 13,10-17; 14,1-6; 17,11-19; 18,35-43; 22,50-51), koji uz to još sedam puta navodi da je Isus izliječio velik broj ljudi od njihovih bolesti i istjerao mnoge demone (usp. Lk 4,40-41; 6,17-19; 7,18-23; 9,10-11; 10,13-15; 13,31-33; 24,19-21), dok je najselektivniji Ivan, koji navodi samo tri ozdravljenja i to i njih u okviru drugih rasprava (usp. Iv 4,46-54; 5,1-15; 9,1-34).

¹⁹ Često su egzorcističke tehnike, dobro poznate u helenističkom i židovskom ambijentu Isusova vremena, stavljene u usta opsjednutih, kao u slučaju opsjednutog u Mk 5,7, koji u sav glas viče Isusu »Zaklinjem te Bogom, ne muči me!« Usp. Enzo BIANCHI, »Esci da costui!« (Mc 1,21-28), u: *Parola, Spirito e Vita*, 19 (1989), 1, 109-137.

liječi ih s nekoliko jednostavnih riječi i eventualno kojim dodirirom, kao što je kal od pljuvačke u slučaju slijepca od rođenja u Evanđelju po Ivanu (usp. Iv 9,6) ili pljuvačka kao takva kod slijepca iz Betsaide u Evanđelju po Marku (usp. Mk 8,23). Kod Isusovih ozdravljenja nema ništa magijskoga, ništa spektakularnoga, ništa ezoteričnoga: malo riječi, pogled u nebo, zahvala Bogu i susret s bolesnim, istinski susret.

Isusova su ozdravljenja, dakle, ponajprije osobni susreti: susreti koji – samo na primjeru Markova evanđelja – zahtijevaju vrijeme i trud (opsjednuti Gerazenac u Mk 5,1-20), informiranje o povijesti bolesti (dječak koji boluje od epilepsije u Mk 9,14-29), ponavljanje gesta iscjeljenja (slijepac iz Betsaide u Mk 8,22-26), koji, na koncu, troše snagu (žena koja boluje od krvarenja u Mk 5,25-34²⁰). On prima bolesne, sluša ih, daruje im svoje vrijeme, i samog sebe, u određenom smislu, predstavlja kao lijek, tako da susret s njim postaje mjesto preobrazbe bolesne osobe. Isus susreće bolesnoga, u njemu vidi osobu u njezini totalitetu i daje do znanja da ono što vrijedi, što se računa, nije bolest, nego osoba: bolesna osoba je i dalje osoba, osoba istog dostojanstva i vrijednosti kao i zdrava. Za Isusa je – ponovimo – fizički ili mentalno bolesna osoba, premda bolesna, i dalje cjelovita osoba.

Znakovito je da Isus, susrećući bolesne osobe, ne zastupa nikakve fatalističke stavove o nužnosti pomirenja s bezizlaznim situacijama niti, što će u kršćanstvu postati česta pojava, traži da se bol i patnja prikažu Bogu (nikakav dolorizam!),²¹ kao što i ne tvrdi da bol i trpljenje nužno čovjeka približuju Bogu. Ne, Isus stalno nastoji povratiti integritet zdravlja i života bolesnim osobama, bori se protiv bolesti i ratuje protiv zla koje izobličuje čovjeka.

Isus dopušta da ga pogode bol i trpljenje bolesnih: on s njima suosjeća, nastoji ih razumjeti u njihovoj mucu. Budući da s njima supati, on im je i fizički blizak, čak i onda kada higijenske (opasnost od zaraze) ili religijske odredbe (opasnost od obrednog onečišćenja) strogo zabranjuju da se bolesnima približava. To je naročito vidljivo na primjeru opsjednutih ili još bolje gubavaca, koji su živjeli izolirano od drugih (zbog opasnosti od zaraze, ali i zbog nečistoće u reli-

²⁰ Žena je »dvanaest godina болоvala od krvarenja, mnogo pretrpjela od pustih liječnika, razdala sve svoje i ništa nije koristilo; štoviše, bivalo joj je sve gore«, Mk 5,25-26. Ta je žena primjer nemalog broja osoba koje ulažu silna materijalna sredstva u svoje zdravlje – bilo da nastoje ostati »vječno zdravi i mladi« bilo da se žele, poput ove žene, osloboditi neke bolesti. Takva nastojanja znaju gotovo sasvim zaustaviti život, ponekad i cijele obitelji, iskorijeniti gotovo svaku radost i sve svesti samo na ostvarenje želje za zdravljem. Takve su osobe onda osobito lagan plijen za raznorazne nadriliječnike i kvaziiscjelitelje.

²¹ David TRACY, O patnji: događaj u mnogim oblicima, u: *Concilium*, 52 (2016.) 3, 35: »Naravno, ne bi trebali poticati bilo kakav sadomazohistički dolorizam kakav se, na nesreću, pronalazi u neki oblicima kršćanske duhovnosti.«

gionom smislu²²), u pustim prostorima, odvojenim od naseljenih mjesta, koja bi se, s obzirom na nehigijenske i uopće neljudske uvjete života s pravom mogla nazvati mjestima smrti.²³ Usto su od svih smatrani velikim grešnicima jer se guba u Isusovo vrijeme smatrala izričitom Božjom kaznom. Nisu, dakle, samo žrtve bolesti nego i krivci, i to veliki krivci. Gubavci su postali sinonim za strah jer su mogli zaraziti druge, udaljeni su iz obitelji, izbjegavani od drugih, istjerani iz društva, ukratko, živi mrtvaci.²⁴ Oni su, i za druge, a često i za same sebe, prestali biti osobe, ljudi, i sav se njihov identitet mogao svesti u izraz »nečist«. Njih takve Isus susreće kao osobe, približava im se (ili dopušta da mu se približe), s njima razgovara, čak ih i dotiče i vraća im ljudsku i Božju blizinu. Njihovo ozdravljenje je proslava Boga i ponovno integriranje u zajednicu ljudi.²⁵

Na koncu, Isus od bolesnih ne pravi »vječne pacijente« niti zagospodaruje nad ozdravljenima. Štoviše, premda traži zahvalnost (deset ozdravljenih gubavaca od kojih se samo jedan, i to stranac, vratio zahvaliti mu, usp. Lk 17,11-19), on ne želi da se od njega ozdravljeni osjećaju »vječno dužnima«, ni utoliko da bi trebali ići za njim. Ozdravljeni Gerazenac kojemu Isus ne dopušta da bude s njim, nego mu kaže da ide *svojoj* kući, *svojima*, i da *svojima* kaže što mu je Gospodin učinio (usp. Mk 5,18-19).²⁶

2.2. Zašto Isus ozdravlja bolesne?

Isus nije ozdravio sve bolesnike svojeg vremena, nije izliječio svaku bolest ni u svojem narodu, a kamoli u drugim narodima, odnosno u svijetu. Većina je ljudi u njegovoj blizini i dalje trpjela od neke bolesti. Nije ni otkrio tajnovitost

²² Lev 13,45-46: »Onaj koji se bude ogubavio, neka nosi rasparanu odjeću; kosa neka mu je raščupana; gornju usnu neka prekrije i viče: 'Nečist! Nečist!' Sve dok na njemu bude bolest, neka nečistim ostane, a kako je nečist, neka stanuje nasamo: neka mu je stan izvan tabora.«

²³ O problematici gube u starozavjetno i Isusovo vrijeme, osobito o sumnjama u Hansenuovu bolest, vidi: Luciano STERPELLONE, *Medicina u Bibliji*, Zagreb, 2020., 127-144.

²⁴ Isključivanje iz zajednice i vjerskih obreda označava predstupanj smrti jer je bolesnik, smatralo se, isključen iz odnosa s Bogom. Usp. Ulrike KOSTKA, *Krankheit und Heilung. Zum theologischen Verständnis von Gesundheit und Krankheit und zur therapeutischen Kompetenz der Theologie*, u: *Jahrbuch für christliche Sozialwissenschaften*, 47 (2006.), 56.

²⁵ Vidi susret Isusa s gubavcem o kojem govore sinoptici (usp. Mk 1,40-45; Mt 8,1-4; Lk 5,12-18) ili s deset gubavaca u Lukinu evanđelju (Lk 17,11-19).

²⁶ U Isusovim ozdravljenima nikakvu ulogu ne igra novac niti ikakva druga materijalna ili osobna korist. On od bolesnih ne traži nikakvu protuuslugu, apsolutno nikakvu – osim da se obrate i ne griješe, što je usluga njima, a ne njemu. Isus iscjeljuje bez novca, sasvim dakle suprotno od modernih samozvanih duhovnika-terapeuta kojima novac, zaogrnut plaštem *financijskog blagoslova*, igra itekakvu ulogu.

bolesti! Nije, zato što se Isusova spasiteljska djelatnost ne iscrpljuje u njegovom ozdraviteljskom djelovanju (koje mu nije ni prioritet), zato što je bolest uistinu misterij bitno povezana sa smrću i zlom (*mysterium iniquitatis*²⁷) i zato što su Isusova ozdravljenja uvijek bitno povezana sa spasenjem, odnosno vjerom.²⁸

Povjerenje u Isusa i vjera da on svojim božanskim autoritetom može pomoći, odnosno izliječiti bolest često su bili preduvjeti ozdravljenja (usp. samo u Matejevu evanđelju 9,2.22.29; 8,13; 15,28), kao što su nevjera i nepovjerenje bili njihova smetnja (usp. Mk 6,5-6; Mt 13,58): bilo da je riječ o vjeri/povjerenju osobe koja traži ozdravljenje (usp. Mk 5,36; 9,23; 10,52) ili posrednika (satnikov sluga ili uzeti kojega kroz krov spuštaju pred Isusa, usp. Mt 8,13; Mk 2,1-12).²⁹ No, ni u Isusovim ozdravljenjima ne postoji automatizam između vjere/povjerenja (ni osobne ni posredničke) i ozdravljenja. Tako Isus ozdravlja čovjeka usahle ruke a da ovaj ničim nije izrazio svoju vjeru (usp. Mt 12,9-13) ili osamnaest godina zgrbljenu ženu (usp. Lk 13,11-13) ili bolesnoga od vodene bolesti (usp. Lk 14,4) ili, na koncu, slugu velikog svećenika kojem je Petar odsjekao uho (usp. Lk 22,51). Svi ti primjeri ne žele umanjiti važnost vjere u Isusovu ozdravljanju, nego ukazuju da vjera ipak nije presudan faktor, nego je to Isusovo božansko milosrđe, njegova želja da ljudima bude dobro, da imaju ostvaren, ispunjen

²⁷ Tematizirajući problem zla i zloće, Živan Bezić smatra, između ostalog, sljedeće: »Činjenicom zla u svijetu svi smo zbunjeni, a najviše vjernici. Ako je Bog sama dobrota a k tome i svemoguć, zašto nije spriječio pojavu zla i opačine? Bog bi doista mogao udariti gromom svakog koji izgovori grješnu riječ ili počini opako djelo, no koliko bi nas nakon toga ostalo živih!? Preživjeli bi i životarili kao roblje Gromovnika, u vječnome strahu neumitne kazne. No, Stvoritelj nas je stvorio ne za svoje roblje, već za dobru i slobodnu djecu. Bog želi biti naš milostivi Otac i u naše je ruke položio slobodu izbora dobra i zla. Možemo se odreći čak i njega samoga. On to dakako ne odobrava, ali je našom slobodom vezao svoje vlastite ruke«, Živan BEZIĆ, Problem zla i zloće, u: *Crkva u svijetu*, 41 (2006.) 4, 482-483.

²⁸ Isusova su ozdravljenja uvijek soteriološko-eschatološki obojena: zdravlje nije čovjekovo najveće dobro, nego je ono uključeno u obuhvatniju stvarnost spasenja koja se u punini tek ima ostvariti. Usp. Ulrich LÜCKE, *Gesundheit und Krankheit: theologische Grundlagen und Perspektiven*, u: Georg Maria HOFF – Christoph KLEIN – Matthias VOLKENAND (ur.), *Zwischen Ersatzreligion und neuen Heilserwartungen. Umdeutungen von Gesundheit und Krankheit*, Freiburg – München, 2010., 159.

²⁹ S pravom George W. REID, Zdravlje i ozdravljenje, u: *Biblijski pogledi*, 11 (2003.) 1-2, 171., primjećuje da je »ova činjenica navela mnoge kršćane na zaključak, privlačan ako mu se prilazi površno, ali ne nužno logičan, da razlog zašto pokušaj molitve za ozdravljenje nije uspio leži u nedostatku vjere. Pretpostavka je da će sama vjera, ako je prisutna u dovoljnoj mjeri, pokrenuti Boga da odgovori ili će u najmanju ruku stvoriti okolnosti koje će omogućiti ozdravljenje. Za neke je vjera čarobni štapić koji sam po sebi ozdravlja ili oslobađa božansku silu, i sve to na temelju pogrešnog tumačenja slučaja žene koja je dotakla rub Isusove odjeće i ozdravila (Mt 9,22)«. O ulozi vjere u liječenju i podnošenju bolesti vidi: Mijo NIKIĆ, Vjera i duševno zdravlje (Kako vjerom nadvladati strah), u: Adolf POLEGUBIĆ (ur.), *Vjera, psihologija i zdravlje*, Frankfurt am Main, 2016., 53-77.

život, da se ozdravljenjem vrate Bogu (kultna dimenzija) i ljudima (društvena dimenzija).

Upravo zbog toga što je došao da ljudima bude dobro, da pronade zalutale, vrati izgubljene, da u konačnici oslobodi i spasi, Isusova su ozdravljanja bitno povezana s oproštenjem i spasenjem.³⁰ Budući da nije liječio samo tjelesne bolesti, nego je, imajući u vidu čovjekovu cjelovitost (usp. Iv 7,23), izgonio zloduhe, odnosno liječio psihičke bolesti, Isus želi čovjeka osloboditi od svih tereta, izbaviti ga ne samo od tjelesnih muka nego i od krivnje, u konačnici od vlasti zli duhova. Isusova se ozdravljenja s pravom nazivaju iscjeljenjima jer on čovjeku vraća puninu, ne samo zdravlje tijela nego i duše i duha – osobni i društveni integritet. Isus iscjeljenjem opsjednutih dedemonizira čovjeka i njegov svijet,³¹ vraća čovjeka pod Božju vladavinu i jasno pokazuje da Bog i đavao nisu dva jednakopravna takmaca u borbi za čovjeka, nego je i zloduh pod Božjom vlašću: svojom božanskom snagom (»prstom Božjim«, Lk 11,20) kojom čovjeka oslobađa vladavine zlih duhova, Isus na zemlju donosi Božje kraljevstvo, koje se ponjaprije očituje u zdravim odnosima između ljudi i između ljudi i Boga.

Isusova ozdravljenja vraćaju bolesnoga u život: on je ne samo fizički ozdravljen nego pomiren sa sobom, s drugima i s Bogom. Bolesni zadobiva tjelesno/duševno zdravlje, ali i društvenu, odnosno bogoštovnu restituciju.³²

³⁰ »Jesus does not present himself as a super-physician or as a gifted purveyor of remedies. Rather, his declared intention is to bring man *salvation* [*Heil*], which is much more than any sort of bodily healing [*Heilung*] and health. Nevertheless, in order to bring man to the realization that salvation is meant to encompass his whole being, Jesus does not hesitate to perform bodily healings as well«, Hans Urs von BALTHASAR, *Health Between Science and Wisdom*, u: *Communio*, 41 (2014.) 3, 658.

³¹ »Sa zlodusima u svezu dovodi se bolest i opsjednutost, ali ne i sva moguća zla i grijesi, političke svjetske sile i njihovi vladari. Isusova iscjeljenja i izgoni zloduha prije su znak da se približila Božja vladavina: da se vladavini zloduha sprema kraj. Stoga, prema Luki, Isus vidi sotonu kako poput munje pada s neba. Tako shvaćeno, istjerivanje zlih duhova, oslobođenje čovjeka od demonske vezanosti, upravo znači ne neki mitološki čin. Ono znači dedemonizacije i demitologizacije čovjeka i svijeta te oslobađanje za istinsku stvorenosti i čovječstvo. Božje kraljevstvo jest zdravo stvorenje. Opsjednute Isus oslobađa psihičkih stega te razbija đavolji krug duševnog poremećaja, vjerovanja u đavla i društvenog prezira«, Hans KÜNG, *Biti kršćanin*, 309.

³² »Ozdravljenje je više od samoga tjelesnoga ozdravljenja, ono uključuje i oproštenje grijeha te socijalnu i bogoštovnu restituciju bolesnika. Nakon uspješnog procesa ozdravljenja može se javno obaviti i bogoslužna rehabilitacija ozdravljenoga, koja pokazuje njegov ponovno uspostavljeni bogoslužni integritet. Ozdravljeni je ponovno uključen u zajednicu Božjega naroda; iz odijeljenosti od Boga ponovno je uveden u spasenjski odnos s Bogom«, Valerija Nedjeljka KOVAČ, *Zdravlje i bolest u Bibliji i kroz povijest kršćanstva*, u: Adolf POLEGUBIĆ (ur.), *Sakrament bolesničkog pomirenja. Godišnji pastoralni skup*, 9. – 12. 10. 2017., Frankfurt am Main, 2018., 48.). Također usp. Ulrike KOSTKA, *Krankheit und Heilung*, 57-62.

To je vidljivo na primjeru opsjednutih, nijemih, gluhih, slijepih, gubavih itd., koji su bili izdvojeni iz života, udaljeni i izolirani od bližnjih, koji su bili osuđeni da u osamljenosti čekaju smrt. Da bi čovjeka vratio u život, da bi mu dao mogućnost i ovozemaljskog i onostranog spasenja, Isus je ne samo ozdravljao subotom³³ nego je njegove bolesti, patnje i grijeha ponio na križ i otkupio ih svojom smrću i uskrsnućem.³⁴

Budući da je kao Sin Čovječji, obećani Jahvin Sluga, »naše bolesti ponio i naše boli na se uzeo« (Iz 53,4), Isus se bori protiv bolesti u kojoj ponajprije vidi zlo od kojeg ljudi pate, znak moći sotone nad ljudima (usp. Lk 13,16), zato istjeruje demone i ozdravlja bolesne. Oboje očituje njegovu moć (usp. Lk 6,19) i znak su Isusove pobjede nad sotonom, znak uspostavljanja Božjeg kraljevstva ovdje na zemlji. To, s druge strane, ne znači da je svaka bolest i svako zlo nestalo iz svijeta, nego da je Isusovim dolaskom na djelu Božja sila koja će u konačnici pobijediti svako zlo, uključujući i bolest.³⁵

³³ Evanđelja donose sedam Isusovih ozdravljenja subotom, što je izazivalo sukobe s vjerskim vlastima, no što u konačnici nije bilo nikakvo kršenje starozavjetnih propisa o subotnjem počinu – što je Isus i dokazivao svojim protivnicima (opsjednuti i Petrova punica, usp. Lk 4, 31-35; 38-39; čovjek usahle ruke, usp. Lk 6,6-10; zgrbljena žena, usp. Lk 13,10-17; čovjek s vodenom bolešću, usp. Lk 14,1-6; uzeti u kupalištu Bethesda, usp. Iv 5,1-18 i slijepi od rođenja, usp. Iv 9,1-41). Rabin Rambam, pozivajući se na vrijednost života kao jednu od najvažnijih tema u židovstvu i na propis iz Lev 18,5 (»Zato držite moje zakone i moje naredbe; tko ih vrši – u njima će naći život.«) kaže da je »zabranjeno odugovlačiti u kršenju šabata kada je bolesnik u opasnosti, jer je rečeno: 'koje će čovjek činiti i živjeti prema njima, a ne umrijeti zbog njih'. Iz ovoga si naučio da zakoni Tore nisu osveta svijetu, nego milost i ljubav i mir za svijet«, MT Hilhot šabat, 2,3. Citat preuzet iz: Rabin Kotel DA-DON, Vrijednost života u židovstvu. Etičko i halahičko gledanje na bolest, umiranje i dušu, u: Marina JURČIĆ – Mijo NIKIĆ – Herman VUKUŠIĆ (ur.), *Vjera i zdravlje. Zbornik radova s interdisciplinarnog, multikonfesionalnog i internacionalnog simpozija održanog 2. ožujka 2005. godine na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu (I. dio); Razni tekstovi na temu »Vjera i zdravlje« (II. dio)*, 214.

³⁴ David TRACY, O patnji: događaj u mnogim oblicima, 35: »Naša duboka patnja u našoj bogonapuštenosti postala je Kristova patnja na križu dok vapi svoju bogonapuštenost u gromovitu tišinu Oca. Vjera kao božanski dar događa se po Kristovu križu, raspetome Isusu kao Kristu, tj. putem onoga jedinstvenoga koji je pravi Bog i pravi čovjek. Objava po vjeri u obećanjima Božje milosti, koja se dogodila na križu, objava je istinske spoznaje istinskoga Boga: Bog je beskonačno ljubeći, opraštajući, milostivi Bog koji je Cista Neograničena Ljubav, Skriveni Raspeti pateći Bog objavljen na križu Isusa Krista. Ta filozofska i zdravorazumski nezamisliva misao o ljubećem Bogu kao raspetome Bogu ujedno je i ludost kršćanstva i, onkraj svih beskorisnih teodiceja, istinski kršćanski praktični odgovor (ne teoretski) na patnju u kojoj svaki kršćanin sudjeluje prihvaćanjem Kristove ljubavi, a ne stoička ustrajnost, patnje neizbježnoga života.«

³⁵ I starozavjetna i novozavjetna proročanstva najavljuju vrijeme u kojem više neće biti ni bolesti, ni patnje, ni smrti (usp. Iz 33,24; Otk 21,4). Isus se u Knjizi Otkrivenja pojavljuje kao *Christus Victor* nad sotonom i silama zla (usp. Otk 20,14; 21,8), a apostol Pavao se raduje Kristovom uskrsnuću kao dokazu da je on pobjednik nad zlom i da je njegova pobjeda postala i našom pobjedom (usp. 1 Sol 4,14-17). »Isusova ozdravljenja i iscjeljenja

2.3. Isusova promjena paradigme o uzročno-posljedičnom odnosu grijeha i bolesti

Nasuprot prevladavajuće starozavjetne slike o uzročno-posljedičnom odnosu grijeha i bolesti – protiv koje, kao što smo vidjeli, govore starozavjetni primjeri Ezekije, Tobita, Joba i Izaijina Sluge Jahvina – kao i činjenice da je samo dio, i to veoma mali dio, grijeha pojedinaca ili naroda za posljedicu imao kaznu u obliku bolesti, Isus nikada »ne pripisuje bolest grijesima bolesnika ili njegovih roditelja«³⁶.

2.3.1. Opraštanje grijeha i iscjeljenje

Neka od Isusovih ozdravljenja povezana su s opraštanjem grijeha: bilo da Isus ozdravlja i oprašta grijehe bilo da ozdravljene upozorava da više ne griješe. Mogao bi to biti odsjaj starozavjetnog shvaćanja bolesti kao posljedice grešnosti, no kod Isusa je posrijedi ipak nešto drugo, a to je određena progresija od shvaćanja bolesti kao kazne za grijeh do prigode za katarzu i proslavu Boga.

Premda su neka Isusova ozdravljenja povezana s oproštenjem grijeha, nikada nije riječ o tome da bi bolest automatizmom bila posljedica grijeha, nego je oproštenje grijeha povezano s čovjekovim nutarnjim ozdravljenjem, njegovim iscjeljenjem, odnosno spasenjem. Isus u Kafarnaumu uzetomu oprašta grijeha i ozdravlja ga (usp. Mk 2,1-12) i time pismoznancima i svim drugim pokazuje da ima božanski autoritet ne samo da ozdravlja ljude nego i da im oprašta grijehe, da ih spašava, što je i značenje njegova imena (usp. Mt 1,21). Isus, dakle, uzetome prvo oprašta grijehe, pismoznanci se bune, on im objašnjava zašto i kojom vlašću to radi i tek onda, na koncu događaja, uzetoga ozdravlja: zapovijeda mu da uzme svoju postelju i pođe kući, što ovaj odmah, naočigled svijui i čini (usp. Mk 2,12).³⁷ Sažeto kazano, Isusovo opraštanje grijeha nema za posljedicu ozdravljenje uzetoga, nego će ono uslijediti tek poslije. Sličan je primjer i kod ozdravljenja desetorice gubavaca, koji bilježi Luka (usp. Lk 17,11-19).

---

bila su u određenoj mjeri najava temeljitijeg i korjenitijeg ozdravljenja koje se dogodilo njegovim uskrsnućem, a to je prije svega pobjeda nad grijehom i smrću. Ovdje se poimanje zdravlja približava mnogo širem kršćanskom poimanju spasenja. [...] Međutim, konačno i definitivno spasenje tek treba doći (usp. Mk 13,32). Isusovim djelovanjem ono je stvarno započelo, ali još nije apsolutno ostvareno u eshatološkoj dimenziji«, Antun JAPUNDŽIĆ – Richard PAVLIĆ, Teološko-antropološka dimenzija zdravlja. Kršćanski doprinos suvremenom poimanju zdravlja, u: *Diacovensia*, 25 (2017) 4, 608.

³⁶ Mato ZOVKIĆ, *Jakovljeva poslanica u Bibliji i Crkvi*, Zagreb – Sarajevo, 2011., 131.

³⁷ Klemens STÖCK, *Marco. Commento contestuale al secondo Vangelo*, Roma, 2006., 56: «Il potere di guarire e tutte le guarigioni non hanno senso in se stessi, ma devono solo indicare e confermare che Gesù è inviato e che ha il potere di rimettere i peccati, di riconciliare con Dio, di donare un sano rapporto con Dio.»

Isusovim čudesnim zahvatom, na daljinu, ozdravila su sva desetorica, odnosno očistila su se od svoje gube, no samo se jedan – koji je još k tomu Samarijanac, iz židovske perspektive poluvjernik i narodni izdajica – Isusu vraća i Isus ga i iscjeljuje, odnosno oprašta mu grijehе riječima: »Idi! Tvoja te vjera spasila« (Lk 17,19). Devetorica su ozdravila, no samo je jedan spašen, odnosno iscijeljen.

Isus – sasvim je jasno – niti kod ijednog ozdravljenja ne govori, a kamoli optužuje bolesnu osobu da je bolesna zato što je grešna, da je bolest posljedica njezina osobnog ili grijehа drugih. On radikalno mijenja takvo stajalište i ne pristupa, kao gotovo svi ostali njegovi sunarodnjaci i suvjernici, opsjednutima i gubavima, uopće bolesnima kao grešnim i krivima. Naprotiv, on u njima ne vidi krivce, nego žrtve, žrtve kojima je potrebno pomoći, koje vape za smilovanjem i milosrđem Božjim, ali jednako tako i ljudskim.

S druge strane, Isusovo upozorenje uzetome da više ne griješi da ga što gore ne snađe (usp. Iv 5,14) označava da milost ozdravljenja od ozdravljenoga traži obraćenje. Kada bi ozdravljeni to zanemario, izložio bi se opasnosti većoj od bolesti od koje je izliječen.³⁸ Život u grijehu je, dakle, gori od bolesnog života: robovati grijehu gore je nego robovati bolesti. Grijeh je nesreća veća od bolesti. Manjak zdravlja manja je nesreća od manjka ljudskosti i vjere.³⁹

Isusovo iscjeljenje opraštanjem grijehа povezano je i s osobama koje su bolesne na jednoj drugoj, dubljoj razini, s onima koje je zajednica, odnosno društvo učinilo bolesnima, premda su tjelesno i mentalno zdravi. U takve se, zacijelo, mogu ubrojiti svi onodobni carinici, od Zakeja do Levija Alfejeva, kao i svi javni grešnici, osobito grešnice. Isus ih susreće, s njima se druži, s njima prijateljuje, oprašta im grijehе – jer je upravo radi takvih, grešnih i bolesnih, i došao – i vraća im društveno i kultno zdravlje, čini ih zdravima za Boga i ljude, čini ih iscijeljenima. Zato su Isusova iscjeljenja i opraštanja grijehа povezani. Samo zajedno ona čovjeku donese željeni mir, ozdravljenje cjelokupnog čovjekova života, primordijalni *šālôm* koji je dobio prigodom stvaranja, ukratko sklad sa Stvoriteljem, stvorenjima i samim sobom.

Isusovo opraštanje grijehа u iscjeljivanju, nadalje, više je povezano sa zlim demonima, kao uročnicima grijehа pa i bolesti, nego s bolešću kao posljedicom grijehа. Opraštanjem grijehа Isus oslobađa čovjeka iz ropstva gri-

³⁸ Slavica DODIG, *Biblijska medicina*, 105., smatra suprotno, odnosno »da je njegova bolest bila posljedica grešnoga načina života«.

³⁹ »To give priority to salvation over health, and to consider sin as more dangerous to mankind than disease, may sound strange in today's world, where is the absolute value for so many of our contemporaries«, Jean-Pierre BATTUT, *From Nature to Glory: The Grace of Illness*, u: *Communio*, 41 (2014.) 3, 517.

jeha koji dolazi od đavla, a ozdravljenjem ga vraća u Božju vladavinu. Izričit primjer gdje Isus vidi đavla kao uzročnika bolesti jest onaj zgrbljene žene koju je subotom ozdravio u sinagogi: »Nije li dakle i ovu kćer Abrahamovu, koju sotona sveza evo osamnaest je već godina, trebalo odriješiti od tih spona u dan subotnji?«, Lk 13,16.

2.3.2. »Niti sagriješi on niti njegovi roditelji...« (Iv 9,3)

Da Isus mijenja, odnosno ispunja i nadograđuje starozavjetno poimanje uzročno-posljedičnog odnosa grijeha i bolesti, zorno pokazuje i primjer ozdravljenja slijepoga od rođenja (usp. Iv 9). Prije nego će ga ozdraviti, Isusa pitaju njegovi učenici: »Učitelju, tko li sagriješi, on ili njegovi roditelji te se slijep rodio?«, Iv 9,2. Isusov odgovor je jasan i nedvosmislen: »Niti sagriješi on niti njegovi roditelji, nego je to zato da se na njemu očituju djela Božja«, Iv 9,3.⁴⁰

Pitanje učenika, s jedne strane, u sebi već djelomično sadrži odgovor. Budući da je on slijep *od rođenja*, ne može on biti kriv za sljepoću, nego njegovi roditelji. No, s druge strane, takvo formulirano pitanje odraz je određenih rabinskih i uopće religijsko-svjetonazorskih stajališta onoga vremena. Naime, određeni rabinski komentari zastupaju mogućnost prenatalnog grijeha i pritom se pozivaju na slučaj Jakovljeve i Ezavove borbe u Rebekinoj utrobi (usp. Post 25,22)⁴¹, dok su, s druge strane, platonistička uvjerenja o preegzistenciji duša i reinkarnaciji bila dobro poznata židovstvu u dijaspori.

Vjerojatniji odgovor da su krivi njegovi roditelji temelji se na starozavjetnom poimanju »grijeha otaca« zbog kojih ispaštaju potomci sve do četvrte generacije (usp. Izl 20,5; 34,7; Pnz 5,9; Br 14,18; Ps 79,8; 109,14; Tob 3,3-5). No, takvo poimanje grijeha otaca nadiđeno je već u Starom zavjetu, naglašavanjem osobne odgovornosti i izričitim nijekanjem uzročno-posljedičnog odnosa između grijeha otaca i nesreće, odnosno kazne. Tako, naprimjer, proroci Jeremija i Ezekiel prenose Jahvine riječi u kojima se on kune svojim životom (što je najveća

⁴⁰ »Isus ne tumači bolest u uskoj perspektivi kazne za grijeh (usp. Iv 9,2 sl.). On u bolesti vidi zlo od kojega ljudi pate, posljedicu grijeha, znak moći sotone nad ljudima (usp. Lk 13,16)«, Mladen PARLOV, Zdravlje i bolest: stvarnost duha. O odnosu zdravlja i spasenja, u: *Služba Božja*, 46 (2006.) 2, 175. Također usp. Otto BETZ, Heilung/Heilungen, I, Neues Testament, u: Gerhard MÜLLER (ur.), *Theologische Realenzyklopädie*, 14, Berlin – New York, 1985., 764-766; Ante VUČKOVIĆ, Bolesnik između medicinsko-tehničkog znanja i vjerničkog osmišljanja bolesti, u: *Glasnik hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva*, 11 (2001.) 3, 35.

⁴¹ Poput rabina Laquisha, Bekehja i Levija, *GenR* 63,3; *CantR* 1,41. Usp. George R. BEASLEY-MURRAY, *John*, Waco, 1987., 155; Rinaldo FABRIS, *Giovanni. Traduzione e commento*, Roma, 2003., 427.

Starom zavjetu poznata zakletva) da se u Izraelu više neće ponavljati poslovice »oci jedoše kiselo grožđe, sinovima zubi trnu«, nego će svatko odgovarati samo i isključivo za svoje grijehе (usp. Jr 31,29-30; Ez 38; usp. i Pnz 24,16).

Premda je, dakle, govor o »grijehu otaca« u kontekstu »liječenja obiteljskog stabla« u novije vrijeme kod nekih nadobudnih tumača i u nekim karizmatičkim pokretima (i ne samo u njima!), u svijetu, ali i kod nas, naglo oživio i postao aktualnim, valja jasno i nedvosmisleno reći da on nema svetopisamsko utemeljenje. Naprotiv, upravo navedena i druga starozavjetna mjesta govore o neopravdanosti takvih i sličnih »teoloških« stajališta.⁴²

U svakom slučaju, Isus se svojim odgovorom radikalno protivi poimanju da je slijepčeva bolest posljedica (ili dokaz!) grijehа: njegovih ili njegovih roditelja.⁴³ Isusov nedvosmislen odgovor da u ovom slučaju nije sagriješio ni on ni njegovi roditelji, ne označava, jasno, da su on i njegovi roditelji bez grijehа, nego da se sljepoća, odnosno bolest ne može nikako povezati s njegovim ili njihovim grijesima. Ona je, naprotiv, prigoda da se na njemu očituju djela Božja: i Isusovim ozdravljenjem, ali i dobrim djelima drugih. Prigoda je to za ostvare-

⁴² Da je riječ o teološki veoma upitnom i dobrim dijelom sasvim neispravnom učenju, s nimalo bezazlenim praktičnim posljedicama, dobro, između ostalih, pokazuje Mihály SZENTMÁRTONI, Liječenje obiteljskog stabla. Lice i naličje jedne 'karizme', u: Marina JURČIĆ – Mijo NIKIĆ – Herman VUKUŠIĆ (ur.), *Vjera i zdravlje. Zbornik radova s interdisciplinarnog, multikonfesionalnog i internacionalnog simpozija održanog 2. ožujka 2005. godine na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu (I. dio); Razni tekstovi na temu »Vjera i zdravlje« (II. dio), 271-288.*, kao i nedavno objavljeni (24. lipnja 2020.) dokument VIJEĆA HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE ZA NAUK VJERE, *Karizmatički pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj Crkvi. Fenomenološka analiza i pastoralne smjernice*. U ovom se dokumentu među dijelom naslovljenom »Opasnosti koje se mogu pojaviti u krugu crkvenih pokreta«, izričito navodi »Liječenje obiteljskog stabla« i o njemu se, između ostaloga kaže sljedeće: »Teološka poteškoća je u tome što je ovakvo shvaćanje nespojivo s učenjem Crkve o osobnoj odgovornosti. Pravi stav prema našim pokojnicima imamo u *Katekizmu Katoličke Crkve*, koji govori o molitvama za pokojne. Liječenje obiteljskog stabla nema nikakvih biblijskih temelja, smatra i Raniero Cantalamessa. Generacijsko liječenje je nespojivo s naučavanjem Crkve o sakramentu krštenja, gdje se već moli molitva otklanjanja. Može se zaključiti da generacijsko liječenje nije sloboda volje jer se smatra da su preci krivi za sadašnje stanje svojih potomaka, a iz toga bi slijedilo da nema mjesta ni za osobnu ispovijed. Službeni stav *Nacionalne službe zajedništva* u Hrvatskoj je da se ova metoda pomaganja pokojnicima ne prakticira, nego da se za pokojne upućuju Bogu molitve i služe svete mise, prema savjetu *Katekizma Katoličke Crkve*«, <http://hbk.hr/karizmatički-pokret-i-obnova-u-duhu-u-katolickoj-crkvi-vijece-hbk-za-nauk-vjere/> (8. srpnja 2020.).

⁴³ Povezivanje grijehа i bolesti išlo je dotle da su neke vjerske starješine dovodile u izravnu vezu određene grijehе s određenim bolestima: »nemoral i razuzdanost uzrokuju čireve i vodenu bolest; zanemarivanje davanja desetine upalu grla; bogohuljenje, krvo-proliće i krivokletstvo zastrašujuću gubu, dok je padavica mogla biti dokaz bračne nevjere bolesnika ili nekoga od njegovih predaka«, George W. REID, *Zdravlje i ozdravljenje*, 163.

nje vjere i proslavu Boga. »Prema novozavjetnom shvaćanju«, jasan je Adalbert Rebić, »Bog nikoga ne kažnjava bolešću, trpljenjem ili smrću. Treba napustiti misao da Bog šalje bolest da čovjeka kazni ili zdravlje da čovjeka nagradi.«⁴⁴

2.4. Ozdravljenja u drugim novozavjetnim spisima

Još za svojeg javnog djelovanja Isus je svojim učenicima dao ovlast da ozdravljaju, da »izgone demone i liječe svaku bolest i svaku nemoć« (Mt 10,1) jer su čudesna ozdravljenja znak Božjeg kraljevstva koje se s Isusom počelo djelotvorno ostvarivati. Učenici su primljenu ovlast manje ili više uspješno ostvarivali (usp. Mt 17,16; Lk 10,17) i prije svojeg uzašašća Isus im je obećao da će to biti znak vjerodostojnosti njihova navješćivanja evanđelja (usp. Mk 16,17), što se, osobito nakon dolaska Duha i ostvarilo (usp. Dj 2,1-4.43). Zato Djela apostolska izravno navode sedam ozdravljenja i egzorcizama (i još nekoliko neizravno): počevši od ozdravljenja hromoga na vratima Hrama (usp. Dj 3,1-10) do Pavlova iscjeljenja od ujeda zmije na Malti i ozdravljenja Publijeva oca (usp. Dj 28,3-6.8). Ni u jednom opisu ozdravljenja nema spomena grijeha kao uzročnika bolesti, nego se stalno naglašava snaga Duha kojom apostoli ozdravljaju i važnost vjere, poput ozdravljenoga na »divnim«, odnosno »korintskim vratima« za koga Petar kaže: »vjera u njega [Isusa] vratila je ovomu potpuno zdravlje naočigled vas sviju«, Dj 3,16. No, premda su ozdravljenja u Djelima apostolskim zacijelo sastavni dio Božjeg plana i znak Isusove pobjede nad zlim demonima, ipak se ona u Djelima navode gotovo usput jer osnovna evanđeoska metodologija apostolske Crkve jest naviještanje radosne vijesti, Raspetoga, koji je živ, kršćavanje i opraštanje grijeha (usp. Lk 24,47), a ne ozdravljenje bolesnih.

Ni u Pavlovim spisima ozdravljenju nije posvećena posebna pozornost, premda se ona spominju. Navještaj radosne vijesti praćen je »snagom čudesnih znakova« (Rim 15,18; 2 Kor 12,12; 2 Sol 2,9) među koje ulaze i ozdravljenja, koja za Pavla znače i oslobođenje od patnji nametnutih praiskonskim grijehom jer »cijeli svijet uzdiše i čeka oslobođenje« (Rim 8,19-23). U nedostojnom blagovanju euharistije Pavao vidi razlog mnogih bolesti i smrti među Korinćanima (usp. 1 Kor 11,30). Usto Pavao svoju tajnovitu bolest povezuje s demonom: »dan mi je trn u tijelu, anđeo sotonin, da me udara da se ne uzoholim«, 2 Kor 12,7.⁴⁵

⁴⁴ Adalbert REBIĆ, *Bolest i zdravlje u Bibliji*, 234.

⁴⁵ Dugo je godina Pavlov *trn u tijelu* bio žarišna točka neslaganja, a ni danas situacija nije jasnija. Općenito su se zauzimala tri toka tumačenja: a) tjelesna bolest ili fizički nedostatak; b) Pavlovi neprijatelji, odnosno oponenti; c) tjelesno iskušenje ili moralno-duhovna kušnja. Više vidi u: Victor S. NICDAO, *Patnja i osnažujuća Gospodnja milost*,

Na koncu, ozdravljenja se pojavljuju i u popisu duhovnih darova (usp. 1 Kor 12,4-11;27-28) – odvojeno od čuda i uvijek u množini. No nema ih u kraćim popisima duhovnih darova (usp. Ef 4,11-12; Rim 12,6-8).

Na koncu, Jakovljeva je poslanica jedini novozavjetni spis koji ukazuje da je praksa ozdravljenja bila prisutna u životu prvih kršćanskih crkava. Ozdravljenje se spominje u Jak 5,13-18, čija je osnovna tema molitva. Molitva za bolesnike i bolesne na smrt, što je poslužilo kao utemeljenje za sakrament bolesničkoga pomazanja. Tako se bolesniku savjetuje da dadne pozvati k sebi starješine Crkve, a oni »neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika; Gospodin će ga podići, i ako je sagriješio,⁴⁶ oprostit će mu se« (Jak 5,14-15). Osim molitve, starješine trebaju bolesnika pomazati uljem,⁴⁷ a bolesnik se, zahvaljujući djelotvornim molitvama i opraštanju grijeha (Jak 5,16: »Ispovijedajte jedni drugima grijeha i molite jedni za druge da ozdravite!«), ako to bude Božja volja, može nadati ozdravljenju.

Zaključak

Za razliku od drevnog Istoka, koji je na bolest gledao kao na nevolju koju izazivaju zli duhovi ili je šalju hiroviti i rasrđeni bogovi, starozavjetno poimanje bolesti, zdravlja i liječenja bitno je vezano za Boga. On je gospodar svega i bez njegove se promisli ne događa ništa. Premda je Bog u pozadini svake stvarnosti, uključujući i bolest, ipak se kao dva temeljna uzročnika bolesti – ko-

---

u: *Concilium*, 52 (2016.) 3, 81-91. O Pavlovu trnu u tijelu Božidar MRAKOVČIĆ, *Biblijska pitanja*, Zagreb, 2018., 73., kaže sljedeće: »Pasivni izraz 'dan mi je' upućuje na Boga i njegov plan u koji se uklapa Pavlova bolest iza koje, kao i u slučaju Joba, stoji također i Sotona. Bolest čuva Pavla od oholosti i dovodi ga do spoznaje da je 'jak' upravo onda kada je 'slab'. Premda je triput molio Boga da ga oslobodi od ove bolesti koja ga je ograničavala u njegovu apostolskom poslanju, Pavao nije bio uslišan, nego je dobio odgovor: 'Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje' (2 Kor 12,9). Zahvaljujući bolesti postaje očitije da je u Pavlovu poslanju, koje nadilazi njegove sposobnosti, Bog na djelu, da iza uspjeha Pavlova djelovanja stoji prvenstveno Božja snaga, što Pavlovo djelovanje čini još učinkovitijim.«

⁴⁶ Mato ZOVKIĆ, *Jakovljeva poslanica u Bibliji i Crkvi*, 130: »Na ovom mjestu *hamartias poiein* (činiti grijeha, perifrastična konstrukcija: 'ako ima učinjene grijeha') znači moralne prekršaje i stanje grešnosti. Sam pogodbeni veznik 'ako...' pokazuje da Jakov ne smatra bolest vjernika kaznom za počinjene grijeha, jer bolesti napadaju grešnike i pobožne.«

⁴⁷ Poput apostola koji su pomazivali uljem bolesnike da ozdrave (usp. Mk 6,13) i poput rabinskog mazanja i molitve pri čemu je molitelj pružao ruke nad bolesnikom. Usp. Rinaldo FABRIS, *Lettera di Giacomo. Introduzione, versione, commento*, Bologna, 2004., 351. U tom pomazanju uljem, koje se čini u ime Gospodnje, popraćenom molitvom starješina iz Jakovljeve poslanice, Crkva je, osobito od Tridentskog koncila, vidjela početni oblik sakramenta bolesničkog pomazanja.

ju je uvijek potrebno promatrati iz perspektive smrti, tj. čovjekove krhkosti i kontingentnosti – u Starome zavjetu mogu identificirati grijeh (praiskonski, osobni i kolektivni) i zli demoni, odnosno zlo kao takvo. Iako je dominantna starozavjetna slika o bolestima kao Božjim kaznama za grijeh, bilo da sam Bog kažnjava bilo da dopušta zloduhu da bolešću kazni/kuša čovjeka, ipak su primjeri Ezekije, Tobita, Joba i naročito Izaijina Sluge Jahvina – uz sve manje poznate primjere pojedinaca i naroda – važni pokazatelji da ne postoji automatska uzročno-posljedična veza između osobnog ili kolektivnog grijeha i bolesti, nego je bolest, kao i zlo, tajanstvena datost (*mysterium iniquitatis*) koja je – prema biblijskoj slici – s grijehom ušla u svijet i u kojoj je Stvoritelj stvaranju osobito blizak. Bolest za Stari zavjet ostaje misterij (slična zlu i grešnosti), nikada do kraja protumačiva datost koja je, uz svu svoju objektivnu teškoću, istodobno i prilika za osobnu ili kolektivnu katarzu, a ozdravljenje – povratak narušenog rajskog sklada, *šālôma*, između čovjeka i Boga, ljudi međusobno i čovjeka sa samim sobom.

S Isusovom navještajem i početkom ostvarivanja Božjeg kraljevstva dolazi i novo, drukčije poimanje bolesti, osobito njezina povezivanja s grijehom. Krist korigira, odnosno nadopunjuje dominantno starozavjetno poimanje uzročno-posljedičnog odnosa između grijeha i bolesti, tj. poimanje bolesti kao posljedice osobne krivnje ili krivnje srodnikā, čak i u dalekim koljenima. On, sasvim je jasno – niti u jednom jedinom slučaju ozdravljenja, a evanđelja ih bilježe četrdesetak pojedinačnih, uz brojne opće opise o istjerivanju zloduha i liječenju bolesnih – ne kori bolesnu osobu u smislu da je bolest posljedica njezina osobnog grijeha ili grijeha drugih. Neka su Isusova ozdravljenja povezana s opraštanjem grijeha, no nikada tako da bi opraštanje grijeha za posljedicu imalo tjelesno i/ili mentalno ozdravljenje. Naprotiv, Isusovo oproštenje grijeha povezano je s nutarnjim ozdravljenjem, s čovjekovim cjelovitim iscjeljenjem za koje je grijeh kudikamo veća opasnost od bolesti. Za Isusa je moralno i religiozno oboljenje od grijeha gore od tjelesne, odnosno mentalne bolesti. Za Isusa bolest više nije znak Božjeg prokletstva, kao u Starom zavjetu, nego naprotiv mogućnost Božjeg blagoslova.

Isus iscjeljuje fizički i duhovno bolesne. Ne samo da ih ozdravlja nego ih oslobađa od demonskih moći i od moći grijeha te tako vraća u Božje okrilje, u primordijalni sklad s Bogom, sobom i drugima, odnosno vraća im ljudsko, religiozno i društveno dostojanstvo i integritet. Ozdravljajući čovjeka Isus ga iscjeljuje na tri razine: osobnoj (da u susretu s njim zavoli samog sebe i prizna sebi stvarnog sebe, grešnog i potrebitog Božjeg praštanja); religioznoj (da u Isusovoj blizini spozna svoje dostojanstvo u oslobađajućem i spasonosnom

odnosu s Bogom); društvenoj (da u Isusovom prilasku prepozna svoju slobodu i pravo života s drugima, svoje punopravno mjesto u društvenoj zajednici). Isusova su iscjeljenja, dakle, kudikamo više od samoga tjelesnog ozdravljenja jer su bitno vezana uz oprastanje grijeha, uz društveno-obrednu restituciju bolesnika, jer su, na koncu, soteriološko-eschatološke stvarnosti.

Bolest, koja čovjeku konstitutivno pripada,⁴⁸ premda se on s njom nikako ne miri, jest i prilika da se proslavlja Boga: bilo da se bolesni samoizgrađuje u cjelovitu i prema sebi sličnima solidarnu osobu bilo da drugi konkretno pomaže, suosjeća i supati s bolesnim te mu tako iskazuje ljudsku i Božju blizinu.⁴⁹ Kršćanstvo je »zasigurno pionirski iniciralo i razvilo sustav tjelesne i duhovne skrbi za bolesnike i nemoćne, poticalo razvoj medicine i utjecalo na svijest o brizi za one najslabije u društvu«⁵⁰, osobito kroz redovničke redove, na poseban način sestrijske družbe, koji su, uz duhovno-kontemplacijsku dimenziju, naglašavali društveno-karitativnu i uopće socijalnu dimenziju etabliranog kršćanstva te se posvećivali radu u bolnicama, tj. liječenju.

Budući da se pretjerana briga za zdravlje kod suvremenog čovjeka sve više pretvara u svojevrstni kult *wellnessa*⁵¹ u kojem nema mjesta ni za kakvu patnju, osobito ne onu uzrokovanu teškim bolestima,⁵² da se moderna duhov-

⁴⁸ Hans-Georg Gadamer znakovito primjećuje da ono što je doista tajanstveno, što bi trebalo izazivati čuđenje i propitivanje, što je uistinu neobjašnjivo, nije bolesno, već zdravo tijelo. Usp. Hans-Georg GADAMER, On the Enigmatic Character of Health, u: *The Enigma of Health: The Art of Healing in a Scientific Age*, Stanford, 1996., 103-116.

⁴⁹ »Dok ne nastupi onaj povratak u raj gdje će ljudi za svu vječnost biti iscjeljeni plodovima sa stabla Života (Otk 22,2; usp. Ez 47,12), i sama je bolest – poput patnje i smrti – ugrađena u red spasenja. To ne znači da ju je lako podnositi: ona je i dalje kušnja, i znak je ljubavi pomagati bolesnicima posjećivanjem i utjehom. ... Ali služiti bolesnicima znači služiti samom Isusu u njegovim patničkim udovima: 'Bijah bolestan i pohodiste me' reći će na dan suda (Mt 25,36)«, Jacques GUILLET – Pierre GRELOT, Bolest/ozdravljenje, u: Xavier LÉON-DUFOUR I DR. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 107.

⁵⁰ Valerija Nedjeljka KOVAČ, Zdravlje i bolest u Bibliji i kroz povijest kršćanstva, 63.

⁵¹ O postmodernom shvaćanju zdravlja vidi u: Karl GABRIEL, Zdravlje – najviše dobro. Pogled na postmoderni shvaćanje ljudskog zdravlja, u: *Kršćanstvo i zdravlje. Zbornik radova međunarodnoga znanstvenog skupa Split, 20.-21. listopada 2005.*, Nediljko Ante ANČIĆ – Nikola BIŽACA (ur.), Split, 2006., 211-225; D.C. SCHINDLER, The Health and the Holy, u: *Communio*, 41 (2014.) 3, 544-563.

⁵² »Gdje se ne trpi, tamo nedostaje ozbiljnost, dubina i dostojanstvo koje pripadaju zreloj osobi. Jer tamo gdje se čovjek ne želi suočiti s oporošću i razdijeljenošću stvarnosti, tamo gdje pokušava, koliko god je to moguće, izbjeći svaku mukotrpnu situaciju i povući se u puževu kućicu 'bezbolnog svijeta' koji je sam konstruirao, on ostaje infantiln, nezreo i bezličan. [...] Spomenimo samo tabu riječi kao što su rak ili multipla skleroza – prototipovi onih bolesti koje izjedaju život – koje se mnogi naši suvremenici ne usuđuju izustiti i stoga ih zamršeno opisuju kao da se radi o ružnim pornografskim riječima. Ili, uzмимо primjer koji uistinu začuđuje, da je u Londonu sve do danas zabranjeno pri dnevnom svjetlu voziti kola koja su raspoznatljivo mrtvačka. Ovdje također treba spomenuti ptjerivanje starih, bolesnih i mrtvih u osamljenosti odijeljenih prostora. U

nost sve intenzivnije koncentrira na zdravlje, pri čemu su svećenici nerijetko u prvom redu terapeuti, da su molitve za zdravlje takve da gotovo u svakoj pa i najmanjoj bolesti vide direktan utjecaj zloga, a bolest tumači kao posljedicu osobnih ili grijeha predaka, valja jasno reći da »bolesnik u kršćanskom svijetu nije više prokletnik od koga ljudi okreću glavu (usp. Ps 38,12; 41,6-10; 88,9): on je slika i znak Krista Isusa«⁵³ i zajedno s Isusom ponoviti: »ne sagriješi on niti njegovi roditelji, nego je to zato da se na njemu očituju djela Božja«, Iv 9,3 – i djela čovjekova, mogli bismo nadodati.

Na koncu svega, valja ponoviti da su grijeh i bolest i dalje misteriji. Jedni će i dalje bolest smatrati prokletstvom, možda i kaznom za grijeha, drugi pučkim slučajem, treći, zacijelo najmalobrojniji, darom Božjim i prilikom za osobnu katarzu, za proslavu Boga i činjenje dobra.⁵⁴ Svatko, na koncu, bolest, svoju ili drugih, doživljava osobno – i u kršćanstvu, odnosno u Katoličkoj crkvi. No, smatrati bolest isključivo posljedicom grijehā, osobnih ili srodnikā, nije kompatibilno s biblijskim stavovima, osobito ne s onim evanđeoskim, odnosno Isusovim. Bolest, ponovimo, nije Božje prokletstvo i kazna, nego tajanstvena datost u kojoj je Bog čovjeku osobito blizak. Nadamo se i čovjek Bogu.

---

svemu ovom znakovito je svojevrсно potiskivanje smrti. Umjesto da prihvati radikalnu granicu smrti, čovjek je zatomljuje i pribjegava onom što Blaise Pascal opisuje upečatljivim riječima: 'Budući da ljudi nisu mogli naći spasonosno sredstvo protiv smrti, bijede i neznanja, da bi se usrećili, podliježu napasti da na to i ne misle', Gisbert GRESHAKE, *Patnja – cijena ljubavi?*, Sinj, 1993., 52, 56.

⁵³ Jacques GUILLET – Pierre GRELOT, *Bolest/ozdravljenje*, 107.

⁵⁴ *Katekizam Katoličke Crkve* o bolesti kaže, između ostaloga, sljedeće: »Bolest može čovjeka dovesti do tjeskobe, do zatvaranja u sebe, kadšto čak do očajja i pobune protiv Boga. Ali može ga dovesti i do veće zrelosti, pomoći mu da u svom životu razluči ono što nije bitno te se okrene onome što jest bitno. Bolest čovjeka vrlo često izazove da Boga traži i vrati mu se« KKC, §1501.

Summary

MORE THAN A TREATMENT.

THE NEW TESTAMENT'S CHANGE OF PARADIGM OF THE CAUSE-EFFECT RELATION BETWEEN SIN AND ILLNESS

Stipo KLJAJIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
stipokljajic@yahoo.com

Since the primary intention of this article is to attempt to clarify the cause-effect relation between sin and illness in the Bible, after the introduction the author presents the Old Testament's cause-effect understanding of sin and illness in a panoramic way. In that presentation, he pays particular attention to those places and examples that, in opposition to the dominant cause-effect paradigm, correct that understanding or even put it entirely into question in some cases. In the second, central part of the article, the author discusses the New Testament's or Jesus' understanding of sin and illness. He tries, therefore, to present who, how, and why did Jesus treat, while sometimes forgiving sins, and to discern the meaning of Jesus' treatments that were, in many cases, healings, i.e., much more than a simple treatment. The author then turns his attention to a more detailed presentation of Jesus' rejection of the cause-effect relation between sin and illness on the example of healing of the man who was blind from his birth (see Jn 9), which is followed by a concise description of healings in other New Testament writings. The conclusion summarises the central claims of the article and attempts to provide guidelines for further work on this, in author's opinion, important and current Biblical and theological topic.

Keywords: *illness, sin, God's punishment, treatment, healing.*

